

Forca amunt i Forca avall: aproximació a la poesia de Mn. Josep Planells Bonet

per Marià Torres Torres

Mn. Josep Planells i Bonet va néixer a Sant Rafel de sa Creu (Eivissa). Va ser deixeble de Mn. Vicent Serra i Orvay durant els anys que va cursar estudis eclesiàstics al Seminari d'Eivissa. Va començar a escriure poesia en català durant els anys seixanta, animat per Isidor Macabich i Marià Villangómez. A més de la seua aportació literària a la literatura catalana d'Eivissa, la seua prosa i la seua poesia són un testimoni de lleialtat a la llengua catalana, des d'aquells anys difícils en què el franquisme prohibia expressar-se en català, i el seu compromís l'ha mantingut fins als nostres dies. Marià Villangómez ja va incloure alguns poemes seus a l'antologia *Poetes eivissencs* que va treure l'any 1968. Ha publicat llibres de prosa com *Vora el foc* (1997), *Hora màgica* (1999), *Viatge insòlit* (2002) i diferents llibres de poesia: *Ressò de paratge* (1993), *Remembrances* (1995), *Musa fugaç* (2003), *Es Vedrà* (2005), i el 2012 va publicar *Forca amunt i Forca avall*.

Al llarg d'aquestes línies ens proposam fer un recorregut per dins els passadissos de la poesia d'aquest darrer llibre que ha publicat, i presentam unes observacions que volen ajudar a fer una caracterització general de la poesia d'aquest escriptor.

1. Imatges crepusculars

Un tret definidor de la poesia de Mn. Planells Bonet és el gust pel cromatisme que ofereixen les llums dels diferents moments del dia, especialment la primera llum de l'alba, però també les daurades postes

de sol. El poeta és un home que aprofita la convergència de la pau interior, amb la pau que es desprèn de la primera mirada a la natura i el paisatge. Una harmonia només interrompuda pels primers cants dels ocells i tal volta el vent que xiula entre la pineda. Aquesta és la «pau encesa» que neix de «l'alba encalmada». La font de l'energia vital que reneix cada dia de Déu. No hem d'oblidar que *Forca amunt i Forca avall* és un poemari que s'ha conegut a partir de les caminades matinals per la contrada de Forca.

ALBA ENCALMADA

Just quan comença el dia
vora la mar immensa
la carmelita resa. (*Retir*, p. 14)

Tot està en repòs
ací, al retir «palautià». (*Silenci*,
p. 24)

Cada matí
s'obri la porta
a noves flames
del sol ixent. (*Justus ut palma
florebit*, p. 20)

Matinada sorprenent
que apunta el subtil vermell
de l'aurora, i de la mar encalmada,
que ara comença a tenyir-se
dels raigs daurats
per expandir-se cap a l'infinit.
(*Simfonia*, p. 34-35)

Encara res romp la calma
que no sigui el cant del gall
o de tórtres el vol,
mentre es dibuixa a llevant
una claror matinera
amb volves de fumassola.
(*Incendi*, p. 40)

Un home avança
camí del bosc.
A la partida
del seu casal
els galls li canten
aquesta música
tan matinera
i harmoniosa,
com de Beethoven,
el famós himne
de l'alegria. (*El jornalier*, p. 42)

Una gran flamada
sorgeix refulgent
rere les muntanyes:
ullada a llevant,
encís del matí. (*Ortus solis,
Sortida del sol*, p. 56)

Una música d'ocells
que traspassen en ardades
saluda el començ del dia;
caderneres i taulats,
verderols i garrafons,
melodies de terrol·la
amb el cant fosc de la tórtora,
i amb una prestesa oculta
la perdiu ha alçat el vol. (*A punta
de dia*, p. 58)

Cada matí
quan surt el sol,
camí del bosc,
relliscant ombres
entre el pinar,
hi trepitj roques,
llenguatge etern
del temps passat. (*El monestir*, p. 59)

El blau del mar
entre pineda.

Hora encalmada
d'íntima parla. (*Es Cubells*, p. 71)

Hora concentrada
amb mil siluetes
que han aparegut
mirant més enllà. (*II·luminació*,
p. 74)

Cada dia el meu passeig
em porta a vista del mar,
des del balcó imponderable
que m'ofereix dalt la muralla
al peu del Castell, rere la
[Catedral. (*Mare Nostrum*,
p. 77)]

Ja mai més oblidaré
la impressió d'aquell matí
quan els raigs del sol
amb un joc iridescent
encenien el paisatge. (*Flor
d'ametller*, p. 78)

Res pertorba
la serenitat del matí.
Els raigs del sol
envaeixen tots els angles.
Els arbres, sense moure les
[fulles,
han quedat rejoyenits
pel poder de la claror. (*Fermesa
de la palmera*, p. 90)]

El matí es desperta silent.
Els pins que tenc al davant
sols per entre escletxes
et permeten veure el mar,
aquesta extensió immensa
que envaeix els ulls i l'esperit
per emplenar-te de calma. (*El
puput*, p. 93)

He pensat en vosaltres dos,
aquesta matinada,
quan la llum del dia
començava a tenyir de blanc
la planícia immensa del mar.
(*Enfront del mar*, p. 94)

El mar tenia una placidesa
[immensa,
amb un blau fort,
aquell matí d'autumne,
quan des del mirador de la
[muralla
contemplava el seu repòs.

Tot era diàfan,
res s'interposava a la mirada,
ni cap tel de bruma,
ni cap mena de fosc. (*L'iris
il·luminat*, p. 102)

Comença el dia
sense el dibuix de l'aurora,
sense l'estel del matí.
Tot el cel ennuvolat.
La llum intensa sols arriba
per entre les escletxes dels
[núvols. (*Hora matinal*, p. 110)]

Un raig de llum solar
es projecta dins el mar
en aquesta hora encantada

de la blavor immensa.
Tanta és la calma
que ni el més mínim oneig
arriba a la costa. (*Reflexió de la
llum*, p. 112-113)

Aquesta casa de pregària
en aquesta casa del cim,
blanca, tota blanca,
amb sintonia amb l'aurora,
des d'on es contemplen
belles vistes sobre el mar,
res fa que ho dissimuli la calima.
(*Gospa, Majka, Moja*, p. 124)

Per altra part tenim el crepuscle
de la tarda que sempre invita al
repòs humà. És l'hora de la pregà-
ria agraïda pel dia que ha viscut:

PASSEN LES HORES

El dia discorre
ple de xafogor,
tenc enfront el mar,
la vasta badia
amb naus fondejades. (*Bruma*, p. 21)

El sol matiner
amb raigs de foc,
lentament vencia
l'espessa fosc
de la fumerola
que tapava avui
l'espaiós paratge. (*Nebula*, p. 23).

Negra nuvolada avança,
les muntanyes de més lluny
ja van cobrint-se de blanc.
Arriben algunes gotes,
tot seguint la densa pluja,
que durant hores no cessa,
es manté en un ruixim. (*Fantasia*,
p. 26)

Els núvols, allà baix,
fan com de sostre al mar.
Nosaltres viatjant
amb la nau poderosa
em sembla navegar
rascant el firmament. (*Salm al vol*,
p. 39)

PASSEN ELS DIES

Comença el dia...
Una nuvolada espessa
impedeix la plena claror. (*Pluja
d'abril*, p. 17)

No ha sét volent
que un dia d'espessa boira
has entrat dins la boscúria
i llavors no saps què fer,
et falta l'esma per sortir-ne.
(*Sofrença*, p. 109)

CAP AL TARD

Avançada la tarda,
el sol amb ràfegues de tristesa
es perdia a l'horitzó. (*Emaús*, p. 18)

Tarda envermellida, extasiada,
[fascinant,
descens del sol al seu ocàs.
La mar immensa, envaïda de fosc,
acusa una enyorança
de policromia. (*Coeli enarrant*, p. 28)]

Darrereria de la tarda,
el cel ha quedat encès
amb la flamarada del sol
que s'enfonsa rere les muntanyes.
[...]
Oh vespre esplendorós
de mil cadències fines, nítides,
[harmonioses,
no ens deixis! (*Tabor*, p. 30-31)]

Ocàs de l'astre del dia,
es romp en mil flamarades,
torrents de foc dins el mar
espill d'una fi daurada. (*Memento*,
p. 38)

Potser, fent el seu rés,
amb el perfum del bosc
i música d'ocells.
Envermellida tarda. (*El pi de
Forca*, p. 51)

Beneïda tarda que se'n va nostàlgica
amb flamerades gegants
i ens deixa, gojosos, després de la
[jornada,
a l'empara dels estels. (*Tarda nítida*,
p. 51-52)]

En apagar-se el sol
l'arbre de la nit envia les seues
[flaires,
bàlsam de l'ambient, delícia
[passatgera
que el transeünt voldria eternitzar.
(*El jardí*, p. 84)]

La mar estava tranquil·la
en aquella hora foscant.
Els fars amb les seues llums,
que semblen com esparpelles,
marquen el camí marítim
dins aquest eixam d'illots.
(*L'embarcació*, p. 88)

Les ones baten impetuoses
contra les roques de la costa
i es desfan en un crit d'escuma.
No sé què té aquesta mar
que a darrera hora de la tarda
s'ha posat inquieta
per aquesta ventolina
que no sembla moure les veles del
[molí [...]] (*El molí de ses Coves*, p. 89)

En aquesta hora vespertina
la lluna plena arranca de dins el
[mar,
envermellida, majestàtica,
i puja lentament, en contrast
amb les llums estàtiques que tenc a
[l'entorn. (*La lluna*, p. 95)

Passeig nocturn
amb cants de grills,
flaires del bosc,
veus de la calma. (*Sa Cabaneta*,
p. 100)

Els jardins exhalen un perfum
[delitable,
alegra el cant silenciós dels grills.
Camino en solitari
tot i que, de tant en tant,
trobo algú que traspasa cap al retir.
Se sent lladrar un petit gos. (*Passeig
nocturn*, p. 101)

Alhora el sol baixava
com una bola incandescent
i a punt de ser engolit pel mar
creixia la seva grandària.
Era allà, semblava vora l'illa des
[Vedrà. (*Posta de sol*, p. 106-107)

Xiula fort el vent
a la finestra.
Encara que estic a recer,
sent una agitació interior
aquesta nit de ratxes violentes,
una por d'una punxada a la galta
que et dona la neuràlgia del
[trigèmin. (*El vent*, p. 108-109)

Aquest és l'únic poema de tot el
llibre que romp aquest àmbit crepuscular de pau i repòs. És un dia de dolor desesperat causat per la malaltia del trigèmin, expressat a partir d'un seguit d'imatges de lluites: ones batent-se contra les roques, Ulisses enmig de la tempesta, el vianant solitari entre perills, únicament la palmera resisteix.

Darrereria de la tarda,
el cel de ponent es tenyeix de
[vermell;
ardades d'ocells vénen a ajocar-se
a les branques d'aquests arbres,
amb la cantúria
que delecta l'orella
acomienaden el dia. (*El verger*, p. 126)

El sol declinava
cap al seu ocàs.
Amb grans flamarades
decorava els camps
fins a les muntanyes,

i estenia fins els pujols. (*Aquella
tarda*, p. 129)

Cada nit, a l'est
apareix l'estel
tot il·luminat.
La llum de la lluna
que sembla potent
just al costat
no el pot enfosquir. (*L'estel de la
vetlada*, p. 133)

Hem volgut satisfer la nostra curiositat de comprovar com influïa el moment de l'any, la llum del dia, dies de pluja i vent, el fred, d'acord amb el pas dels mesos de l'any. I fent el recompte de la manera com es repartien les imatges crepusculars al llarg dels mesos de l'any trobam: gener (2), febrer (1), març (2), abril (1), maig (4), juny (0), juliol (3), agost (4), setembre (4), octubre (5), novembre (4), desembre (3). Podem observar que els primers mesos de l'any són els menys productius, amb deu imatges, i per altra part, que als mesos de la segona part de l'any trobam la saó poètica i han resultat doblement productius amb vint-i-tres imatges. I encara podem comprovar que la plenitud de la primavera situada al mes de maig i la tardor situada entre setembre i octubre marquen dos moments importants i representatius, i la clau de la interpretació és el cromatisme tan plaent dels moments crepusculars del dia.

2. Mots que parlen d'història

Seguint la tradició de la poesia de l'anomenada Escola Mallorquina i amb la mateixa intenció de reivindicar la història clàssica de la Mediterrània, seguint el camí de Costa Llobera, d'I. Macabich i Marià Vllangómez, els poemes vénen carregats d'història, el paisatge i els carrers evocuen temps passats. Però la veu del poeta es fa més descriptiva per explicar els diferents elements històrics, i alhora s'allunya del cromatisme més líric.

En uns casos es tracta d'evocacions a la història clàssica mediterrània, com llegim al poema *Simfonia*, p. 34-35:

[...] A la línia de l'horitzó
es dibuixa la silueta d'una nau

que traspasa, ruta oberta,
per aquest Mediterrani únic,
extens des de les Cíclades
a les columnes d'Hèrcules. [...]

Més endavant trobam la visió concretada en la vella ciutat d'Eivissa, talment com si es tractàs d'un film damunt el paisatge de les antigues pedres de la ciutat (*El monestir*, p. 59):

[...] Mirant el mar
enfrent de l'urbs,
forja la ment
amb mil imatges
l'històric film
de naus que arriben,
d'altres fent rumb
cap a altres mars,
càrrega púnica
d'exportar àmfores,
manufactura
de l'Ibòsim.
[...]
Ara trobam
els vells carrers
que els cristians
edificaren.
[...]
Vas costa amunt
finsos al cim,
la Catedral
vora el Castell,
el mirador
amb perspectiva
de terra i mar:
[...]

Al poema *Mare Nostrum*, p. 77, el poeta incorpora el paisatge de Dalt Vila amb la visió del port i la badia d'Eivissa:

Cada dia el meu passeig
em porta a vista del mar,
des del balcó imponderable
que m'ofereix dalt la muralla
al peu del Castell, rere la
[Catedral.
[...]
Des del temps més remot
pul·lulen per la nostra costa
naus vengudes de diferents
[vents,
sabent de la nostra producció
[illenca
de la qual en sobresurt la sal.

Per això quan em trob ara
enfrent del nostre mar,
és com mirar un calidoscopi
[històric
de gent, veles i banderes.

Dins el poema *El mirador*, p. 86, la descripció arranca en la darrera pujada a la plaça de la Catedral, la visió des del Mirador de Dalt Vila a la Marina i el port, i la mirada ara s'estén cap al camp de l'illa d'Eivissa:

[...]

Un panorama magnífic
s'estén per la ruralia,
sembrada de cases blanques,
es pot veure el seu escreix.

El poeta fa una comparació entre la visió d'ahir i la d'avui, tot explicant els canvis que ha sofert el paisatge:

El Mirador coneix bé
el canvi de l'urbs i el port:
les xalanes de la Barra,
la tasca del gambaner
per a esca dels pescadors,
amarres ara de barques
enfrent d'edificis nous.

El progrés és vigilat des de la torre de la Catedral que parla amb el toc de les hores i adverteix del pas fugisser de la riquesa:

És el primer que detecta
el toc d'hores del rellotge
que sona des de la torre
que domina la ciutat.
Es llegia anys passats
entorn de la seua esfera
aquests mots tan categòrics:
«Ultima multis».

Aquest itinerari de la mirada del poeta sobre Dalt Vila, el port i la badia, la pagesia, es tanca amb la mirada al fràgil però valent pescador. A través de veles, vaixells i pescadors, al poema *El nauta* (p. 97), amb la mar encalmada i la llum mediterrània, apareix el mariner guardat per la mirada estel·lar de Déu:

Ara et veig passar
quan ja tanca el dia,
una estrella vetla
com fas el viatge
amb marxa veloç.

Perquè a l'altra riba
sigui prompte el goig
d'aquells que t'esperen.

Finalment aquest recorregut per la història es clou amb la identificació total de l'home-poeta amb la història dels homes i dones de la terra. Es veu ben clarament quan el poeta i la seua vida queden incorporats dins els versos del poema: el vers s'ha hagut de fer molt més llarg per poder encabir aquesta experiència. Així ho llegim com si es tractàs d'una pàgina extreta del diari més personal del poeta dins les estrofes del poema *Flor d'ametller*, p. 78-79:

No sense res han passat trenta-dos
[anys;
som el primer mossènyer
de tota la història d'aquesta
[parròquia

que ha firmat durant més anys
els llibres sacramentals.

3. Els himnes: una aportació a la literatura religiosa

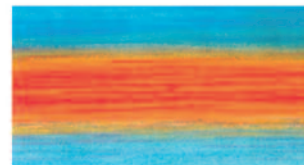
Després de la prohibició de cantar els goigs a les esglésies d'Eivissa i Formentera decretada pel primer bisbe d'Eivissa Manuel Abad y La-sierra, aquests cants religiosos han arribat fins al dia d'avui d'una manera quasi miraculosa, podríem dir. Hi ha testimonis del cant del goigs als *Llibres d'Entreveniments*, de *Juraria* de l'antiga Universitat. A temps antic, segle XVI, es cantaven els goigs del Roser, els goigs de Sant Vicent Ferrer i es devien cantar encara al segle XVIII quan el pri-

Forca amunt i Forca avall

Josep Planells Bonet

Ceiola 8

mer bisbe els va prohibir. I malgrat la prohibició, la tradició de cantar els goigs dedicats al sant patró titular de les parròquies d'Eivissa va continuar ben viva o bé es va recuperar durant el segle XIX. Així ho documenta Pin i Soler, a començaments del segle XX, que va poder escoltar els goigs dedicats a sant Antoni Abat a l'església de Portmany (TORRES TORRES 2011). Isidor Macabich va escriure uns Goigs a santa Maria d'Eivissa i a Nostra Senyora de Jesús. Tenim a les nostres mans uns goigs dedicats a sant Vicent Ferrer que encara es cantaven a l'església de Sant Francesc Xavier de Formentera l'any 1954.

Però podem dir que la tradició de cantar goigs va acabar després de la Guerra Civil i fins al segle XXI no tornarem a trobar goigs, ara novament anomenats «himnes». Serà Mn. Josep Planells i Bonet qui aportarà més lletres d'himnes: *Himne a Sant Mateu*, *Himne a Santa Gertrudis*, *Himne a Sant Josep*, *A Sant Carles de Peralta* (2003), *A Sant Rafel* (2008), *A Santa Agnès de Corona* (2008), *A Sant Francesc de Paula* (2009). Alguns d'aquests himnes han estat musicats: com el de Sant Mateu i el de Sant Rafel i el de Sant Josep, per Jordi Martí; el de Santa Agnès, pel compositor Miquel Àngel Roig-Francolí, i el de Sant Carles, per Maria Àngels Ferrer.

4. El poeta coneix i estima els llocs d'Eivissa i Formentera

Els rectors que han exercit el seu ministeri a les parròquies rurals d'Eivissa i Formentera són uns bons coneixedors de les històries de les famílies i dels seus llinatges, dels llocs habitats pels seus parroquians. La poesia de Mn. Josep Planells i Bonet és plena de referències toponímiques:

El Mirador, p. 86: Agustines (convent de les), l'Esperança (capella de), Universitat (casa de la), la Catedral (plaça de), Dalt Vila, la Marina, port d'Eivissa, la Barra, el Mirador.

Mare Nostrum, p. 76: el Castell, la Catedral, illa Negra, es Daus, es Malvins, l'Esponja, la Mola.

El molí de ses Coves, p. 89.

Sant Carles de Peralta, p. 16, i les véndes de la parròquia: Atzaró, Peralta, Morna, es Figuerà.

Pla de Corona, p. 78.

Puig de Missa, p. 66.

Ses Salines, p. 82.

Forca, p. 103.

5. L'interès del poeta per la llengua

La investigació pel lèxic eivissenc ha estat una de les passions del poeta. *Don Pep* ha portat sempre damunt una llibreteta on va prenent notes poètiques i lèxiques. Quan escolta una paraula nova o que li crida l'atenció, que surt de la boca d'un home o dona del camp, treu el seu bloc de notes i l'apunta amb prestesa, després investiga, consulta diccionaris, busca l'etimologia, i a vegades la incorpora a un pròxim poema. Quina llàstima que alguns d'aquests quaderns de notes s'hagin perdut a causa d'un furt de la bossa que les guardava.

Encara voldria comentar-vos un aspecte important relacionat amb la poesia i la llengua. *Don Pep* ha set sempre una persona enamorada de la llengua catalana d'Eivissa. Gràcies a mestres savis com Vicent Serra i Orvay, un dels preceptors que ha influït en la vida de *don Pep*, i Isidor Macabich, també, va aprendre a estimar la nostra llengua i la curiositat per aprendre l'origen i el significat de les paraules. Quan molt pocs eivissencs escrivien versos en llengua catalana, *don Pep* ja ho feia decididament, era una manera de parlar amb Déu i els hòmens i dones de la nostra terra; així ho feia també Verdaguer, vull recordar.

Bé, amb tot això vull dir-vos que la llengua catalana d'Eivissa i els seus mots també són tema de la poesia: i si no, vegem-ho en poemes com *Forca* (p. 103). La proposta de normalització toponímica que va fer l'Institut d'Estudis Eivissencs al seu dia, a Eivissa i Formentera, va ser acceptada sense polèmiques. Únicament encara ha quedat debat obert sobre la segona part del nom del poble de Sant Rafel. Hem de dir Sant Rafel de Forca o Sant Rafel de la Creu? El criteri de recuperar els

noms de les antigues véndes parroquials ja va ser molt explicat per l'historiador Joan Marí Cardona, nascut en aquest poble i bon amic del poeta els versos del qual estam comentant. Joan Marí Cardona va optar per l'ambigüitat i va dir que tan correcte era dir Sant Rafel de Forca, com Sant Rafel de la Creu; però l'historiador sabia molt bé que la recuperació del topònim *Forca*, tot i tenir molt clar que es referia a la vénda de Forca, no era del tot acceptada pels rafelers per les connotacions negatives que tenia el mot, relacionat amb la força del penjat o bé amb la força de treure els fems. I bé, hem fet aquest recordatori per dir que el poeta Josep Planells i Bonet s'esforça poèticament per resoldre aquest malentès i lluita per la defensa del topònim Sant Rafel de Forca:

Nom de lloc, no d'instrument,
avui unit a l'església.
Se li diu vénda de Forca.
Sí, de caràcter pagès,
hi ha una era a cada casa.

Sabem què és força i forcat,
i tantes varietats
pròpies del treball del camp
unides a aquest terme,

El verb hi dirà més clar:
per on força aquest camí?
Amb el meu company d'escola
el creuava cada dia
sols sortint de l'habítacle.

Hi veníem fins al pi,
que és just a la frontera
on conflueixen tres finques,
situat a la de Forca.

D'aquí ve el seu nom famós,
sobretot pels vianants
que buscaven la seua ombra. [...]

6. Neologia versus tradició

Una de les notes d'estil que caracteritzen el darrer llibre de poesia de Mn. Josep Planells i Bonet és la presència de neologismes poètics; amb això volem dir que trobam uns termes ben poc freqüents dins la poesia; ans al contrari, són mots que posseeixen unes connotacions poc adequades per al llenguatge de la poesia. En canvi, en aquest cas trobam que queden ben justificats per

la sinceritat de l'autor dins la poesia. Sens dubte es tracta d'un vocabulari molt tècnic, mots carregats de la fredor pròpia d'un llenguatge científic, procedent del món de la salut i de la medicina. Aquest lèxic s'explica per la convivència del poeta amb una salut delicada i amb la malaltia que es fa present inevitablement en tota persona d'edat avançada. Vegem-ne alguns exemples:

...el cotxe fúnebre... in *La torxa encesa*, p. 33

...un dia de visita del cardiòleg... in *Orandum est*, p. 80-81

...electrocardiograma... in *íd.*

...el metge decideix instal·lar-me un marcapassos, que ajudi al meu ritme cardíac... in *íd.*

...vaig passar dues hores al qui-ròfan... in *íd.*

...un epiteloma a la parpella de dalt... in *íd.*

...La neuràlgia del trigèmin... in *El vent*, p. 108

...L'estampa televisiva... in *La piscina*, p. 120

...repasant el film de la vida, in *Sofrença*, p. 108

...La piscina de Betsaida, p. 20

...has superat tot handicap... in *La pala marina*, p. 123

...un microcosmos... in *Decepció*, p. 125

...Passa avís a l'infermera, ve provista d'instruments... in *La mort de Lissap*, p. 131

...amb l'oxigen se l'ajuda... in *íd.*

...Amb la manca de memòria per la narcosi d'avui... in *Emaús*, p. 18-19

Si fins aquí hem vist tecnicismes procedents del món de la salut, ara tenim algun altre exemple referit a la tecnologia aeronàutica:

[...] *Quin goig porta la tècnica*

*Travessar l'oceà
per redescobrir
l'obra de la natura
que el mateix Déu fixà
en fonament immens. [...]*

El títol d'aquest poema sembla més propi d'un autor avantguardista que no d'un poeta místic i me-

Mn. Josep Planells i Bonet signa exemplars d'un dels seus llibres en un acte de presentació d'una de les seues obres (cortesia d'Editorial Mediterrània-Eivissa).

diterrani. *Salm al vol*, p. 39, va ser escrit l'any 2007 amb motiu de la travessia amb avió que va fer el poeta entre Madrid i Tenerife.

Finalment el poeta incorpora un mot nou, l'adjectiu «palautià», i el remarca entre cometes, per referir-se al poble des Cubells, on el pare Palau va fer la seua fundació al segle XIX. Apareix almenys en dos poemes:

Tot és repòs
ací, al retir «palautià». In *Silenci*,
p. 24

Nitidesa de mar blava,
formosa casualitat
del racó «palautià». In *Tu
nostrum desiderium (Himne
de les hores)*, p. 54

7. La llengua poètica queda justificada

La persona humana que és Mn. Josep Planells i Bonet s'alimenta de la gratitud a Déu perquè li ha donat la vida per cantar la bellesa del món creat i proclamar la paraula evangèlica. És aquí on la llengua esdevé un punt fonamental: Com podria explicar la veritat de l'Evangeli, explicar les paràboles i comparacions, la poesia evangèlica, sense posseir el do de la comprensió d'aquesta mateixa paraula evangèlica per comunicar el missatge de Déu? El do

i la gràcia de la paraula per entendre i explicar l'Evangeli vénen de la generositat de Déu. I per això no pot estar-se d'investigar dins el significat de les paraules. Aquesta investigació és molt més que una afecció: és més una convicció i un compromís. Josep Planells i Bonet té ben assumida aquesta responsabilitat de ser mediador entre Déu i els hòmens i les dones. El poeta investiga dins la conversa del poble i per això es fa com ells, un home senzill que renuncia a la seua saviesa, a la seua identitat de sacerdot, per situar-se en un pla d'igual a igual amb la gent del poble. El cor i la llengua es fan més humils per fer-se entendre i compartir la conversa, que és l'experiència cristiana.

Com a *La meditació* (p. 91), al poema *Flor d'ametller* (p. 78 i 79), dedicat al poble de Corona, descriu poèticament la bellesa d'aquesta flor humil i fràgil, fugissera, tan estretament lligada a la terra i a la vida dels hòmens i dones de Corona:

La campana sonà subtil
i prompte, per diferents camins,
arribava la gent del poble.
Si parles amb ells
et conten històries del passat
amb un lèxic tan pur
que la seua parla
és model de la nostra llengua.

L'amor a la llengua queda ben explicitat, molt especialment al poema, on reproduceix les mateixes paraules de la conversa que tenia amb un grup de persones que assistien a la missa dominical:

«Com es diu aquesta flor
que ha nascut ací,
vora el portal de l'església?»,
pregunto a unes dones.
Una d'elles em respon:
«diria que és una flor de tàrrec».
Com aquesta flor efímera
que avui hi és, demà ja s'ha esvaït,
però que un dia tornarà
així a les nostres vides.
[...]
Me'n recordaré sempre,
de la flor de tàrrec.

La contrada des Cubells esdevé l'espai de reflexió més preuat per al poeta. *La meditació* (p. 91) mostra que aquest llogaret és el punt de trobada entre l'esperit del poeta i Déu, per parlar de cor a cor —«cor ad cor loquitur», diu el poeta, citant sant Agustí—. «Veni a un lloc solitari per a descansar». I aleshores el poeta fa seues les paraules que Déu dirigí als profetes:

«Abraham! Surt d'aquesta terra,
et faré pare d'un gran poble».
Jeremies diu: «No sé parlar».

La mirada poètica de Josep Planells envers la natura és una mirada franciscana, sensible, sincera, plena de senzillesa i delicadesa

«Jo et posaré paraules als teus
[llavis].

La força de l'esperit de Déu dona força i garantia. Ho llegim al poema *L'Esperit Sant* (p. 48):

Aquell dia esplèndid
la gent congregada
ho reconeixia,
quan la veu del Pare
de Déu els parlava
a cadascú d'ells
amb la pròpia llengua.

Aquella glossàlia,
començ de l'Església,
fou tan expansiva
que arriba a l'avui.
La Paraula Santa
amb atractiu suau
ens eleva el cor
de l'embruix del món.
[...]
Vet aquí el prodigi
del poder de Déu.

Amb una clara referència al relat del Gènesi Mn. Josep Planells i Bonet situa l'origen del llenguatge humà. Ho constata al poema *El Paradís* (p. 75):

Arribà el moment solemne
que l'omnipotent Paraula
hagué de rompre el silenci
per crear l'home i la dona:
«Fem-los a nostra semblança».
[...]
«després d'aquesta tasca
el Paradís quedà ple
d'una alenada divina» [...]

8. La mirada franciscana

Mentre llegia amb interès i atenció el llibre he trobat una vegada més una semblança entre la veu poètica de Jacint Verdaguer i la de *don Pep*. I això no ens ha d'estranyar, perquè són moltes les coses i circumstàncies que tenen en comú els dos poetes. Però ara em refereix sobretot a la sensibilitat i a la mirada sincera cap a la natura. *Don Pep* troba que Déu li parla a través de la naturalesa, dels animals més senzills i delicats, de les herbes més senzilles: la corretjola, el romaní, l'argelaga... És una mirada franciscana, sí, vull dir com la de sant Francesc d'Assís. Sí, recordau aquell sant que parlava amb els animalets i les plantes.

Voldria posar-vos uns exemples d'aquesta manera franciscana de veure, sentir i viure la naturalesa. Un pot ser el record d'aquell canet familiar que dia i nit li feia companyia, en Xerri:

Xerri únic,
quina enyorança
d'aquell plor teu
quan et deixàvem sol!
No et podrem oblidar. (p. 36)

Amb aquestes paraules acaba el poema dedicat a *Xerri*, un gos molt amable. Heu notat la tristor del poeta, que s'identifica amb el plor del canet quan el deixaven sol a ca seua? Són molts els animalets que desfilen per la seua poesia: formigues i riquets, abelles, puputs, cadeneres, teulats, verderols, garrafons, terrol·les, tórtors, perdius, etc. Amb un to semblant al càntic de Francesc d'Assís el poeta presenta aquesta simfonia dels ocells:

Aquest cant de la natura
amb mil veus que ara resen
ens uneix amb el salmista
que eleva un prec al Senyor;
«L'amor vostre ens condueixi,
parlau-me a punta de dia.»

Fixem-nos quina manera més meravellosa que té *don Pep* per referir-se a una herba tan familiar com és la frígola (p. 46):

Matoll de les marginades
quin goig de trobar-te en ruta,
passejada matinal,
ara que t'obres en flor.

I el poema es tanca amb l'observació a les abelles per allò de la mel de frígola:

Però la part singular
se l'emporten les abelles,
xuclant el nèctar gustós
[...]
amb aquesta essència fina
l'insecte d'un ordre savi
secretament elabora
la menja tan delectable
que ara es dirà mel de frígola.
«Regalimant de la bresca
és la divina paraula»,
serà el símil del salmista.

Com els pastors, els savis de la natura que la història ignora, el poeta és un bon coneixedor dels secrets de la natura; vet aquí un altre paral·lel biogràfic amb Verdager. Fixem-nos en el poema que porta per títol *El pericó* (p. 48). Aquesta herba també humil, tan reconeguda per les seues aportacions benèfiques i que tants de records d'infantesa evoca, és entreteniment com a joc d'infantesa amb les seues tiges, com a herba medicinal, i quan ja no té paraules per descriure-la acaba el poema amb aquestos versos:

Quines meravelles
et revela el bosc
amb perfums diversos,
tan vigoritzants
per emprendre el dia.

Volem acabar aquest recorregut amb la mirada posada cap a un crepuscle de la tarda, on el món i la bellesa s'amplien per rebre l'agraïment del poeta a Déu, paraules sinceres plenes de música maragalliana (*Posta de sol*, p. 107):

Si avui, d'enmig de la mar
hem tengut la sort, en aquest dia
[diàfan,
sense perdre detall,
de veure la bellesa d'una posta
[de sol,
quant més fascinator
serà trobar-se amb el rostre del
[Creador
quan el veuré, cara a cara.

Presentació d'una de les obres de poesia de Mn. Josep Planells i Bonet, a Corona, el 1999. El poeta, entre Miquel Costa, editor, i Isidor Marí, presentador de l'obra.

A manera de conclusió

A tall de conclusió, després d'haver fet aquest plaent recorregut pels carreranyes d'aquest nou llibre de poesia de Mn. Josep Planells i Bonet, podem dir que hem viscut una experiència de lectura que ens assegura que aquesta poesia, pel cromatisme de les imatges crepusculars i per la riquesa de referències clàssiques mediterrànies, històriques, geogràfiques i humanes s'inscriu dins la poesia dels escriptors de les Illes Balears. Podem dir que ens trobam davant un continuador de l'anomenada Escola Mallorquina?

Una altra característica de la poesia de Planells i Bonet és l'interès

que mostra el poeta per la llengua catalana que parlen els hòmens i les dones d'Eivissa, un aspecte compartit en part amb la poesia de Marià Villangómez. Però hi ha una nota que dóna un to original a la poesia de Josep Planells i Bonet: la convicció teològica i catequètica que justifica el mester d'escriure poesia.

I finalment hem trobat la mirada franciscana i mística que defineix tota la poesia de l'autor que hem tractat.

Bibliografia

PLANELLS BONET, Josep (2012). *Forca amunt i Forca avall*. Eivissa: Editorial Mediterrània-Eivissa (Ceiola; 8).

TORRES TORRES, Marià (2005). «La veu de Maragall a la poesia de Marià Villangómez: una lectura del poema "Ja veus, Déu meu..."». *Eivissa* [Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs], núm. 42-43, p. 4-6.

TORRES TORRES, Marià (2011). «Oracions. Aproximació a la literatura religiosa oral d'Eivissa: entre la pregària i la cançó». In «Miscel·lània Gabriel Llopart/5», *Randa*, núm. 65. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010. p. 155-184.

MARIÀ TORRES I TORRES ■
Festa de Sant Jordi de 2013

Aquesta poesia, pel cromatisme
de les imatges crepusculars
i per la riquesa de referències clàssiques,
s'inscriu dins la poesia dels escriptors
de les Illes Balears. Podem dir que ens
trobam davant un continuador de
l'anomenada Escola Mallorquina?